

X 3
STI
1976

S10-1976

dr. E. Boekmansstichting
Bibliotheek

doos
4

Stichting gemeentelijk cultuurfonds

opgericht door de n.v. Bank voor Nederlandsche Gemeenten

Jaarverslag 1976

X 3

STI

1976

Het bestuur van de stichting

H. Roelfsema, oud-burgemeester van Schiedam, voorzitter

Drs. A. de Boer, burgemeester van Wisch

Mr. F. G. A. Huber, burgemeester van Goes

Mevrouw M. C. Laan-Benders, wethouder van De Bilt

Mr. E. A. Lieftrinck, plv. thesaurier-generaal, vice-voorzitter

F. R. M. Meltzer, burgemeester van Bunnik

Mr. H. E. Phaff, directeur van de Vereniging van Nederlandse Gemeenten

J. Hoftijzer, adjunct-directeur van de N.V. Bank voor Nederlandsche Gemeenten, secretaris

Algemeen

De Bank voor Nederlandsche Gemeenten heeft bij haar vijftigjarig bestaan in 1964 de Stichting Gemeentelijk Cultuurfonds in het leven geroepen en haar als opdracht gegeven de kennis van de gemeentelijke activiteiten op het gebied van cultuur en wetenschap te verdiepen en te verbreiden alsmede de gemeentelijke activiteiten op dit gebied te bevorderen. Die doelstelling is in de loop der jaren zo geïnterpreteerd dat de activiteiten van het fonds in de eerste plaats zijn gericht op het gemeentelijke culturele leven in meer algemene zin, doch ook andere facetten welke in die sfeer van bijzondere betekenis worden geacht, hebben de belangstelling van het fonds. Van de zeven bestuursleden van het fonds worden voorzitter en vice-voorzitter door de bank benoemd; de vijf andere bestuursleden door de Vereniging van Nederlandse Gemeenten.

Bestuur

In het begin van het verslagjaar heeft de Vereniging van Nederlandse Gemeenten mevrouw M. C. Laan-Benders, wethouder van de gemeente De Bilt, en de heer mr. F. G. A. Huber, burgemeester van de gemeente Goes, tot bestuurslid herbenoemd. Met leedwezen nam het bestuur kennis van het overlijden, in oktober 1976, van de heer mr. dr. K. F. O. James, die van 1964 tot en met 1973 lid van het bestuur was. Ook na zijn aftreden bleef hij zijn grote kennis en ervaring wijden aan enige projecten die hem na aan het hart lagen. De stichting is hem veel dank verschuldigd.

Tweede ontmoetingsproject muziekscholen

Zoals wij in ons verslag over 1975 reeds vermeldden, was het succes van het eerste ontmoetingsproject muziekscholen in 1974 voor het bestuur aanleiding een tweede reeks te bevorderen. In een enigszins gewijzigde opzet ontmoeten leerlingen van verschillende muziekscholen elkaar eerst op de dag van de uitvoering. Het tevoren opgegeven stuk studeert men 's morgens gezamenlijk in; 's middags volgt dan de uitvoering.

In het begin van het verslagjaar is dit project van start gegaan. In veertien plaatsen over het gehele land gespreid zijn onder grote belangstelling leerlingen van Nederlandse muziekscholen, welke, wat hun financiën betreft, in overwegende mate van de gemeenten afhankelijk zijn, bijeen geweest om gezamenlijk de resultaten van het onderwijs aan die scholen te presenteren.

Inmiddels heeft het bestuur besloten door het succes van deze een derde reeks te entameren, welke zal kunnen worden gehouden in het schooljaar 1977/1978. Het bestuur

prijst zich gelukkig ook nu weer een beroep te mogen doen op de heer dr. J. Daniskas te Rotterdam ter verkrijging van zijn gewaardeerde medewerking.

De uitgaven van de gemeenten ten behoeve van de gemeentelijke cultuur

Na de publikatie, in 1975, van het verslag betreffende een studie van de gemeentelijke uitgaven voor culturele doeleinden, uitgevoerd in opdracht van het fonds door het Instituut voor Onderzoek van Overheidsuitgaven, heeft het bestuur zich beraden over de vraag of het onderzoek zou moeten worden voortgezet. Na overleg met een aantal deskundigen is besloten dit onderwerp voorshands te laten rusten. De indruk werd verkregen dat betwijfeld moet worden of een vooral cijfermatig nader onderzoek op een terrein waarop de ontwikkelingen zich de laatste jaren snel voltrekken, zou kunnen voeren tot richtlijnen die de gemeenten enig houvast kunnen geven voor een toekomstig beleid.

Premietoekenning werkstukken

De heer Vogel, gewezen vice-voorzitter van het bestuur, heeft in het verslagjaar in nauw overleg met prof. De Goede, voorzitter van het hooglerarencontact van het Instituut voor Bestuurswetenschappen, de gedachte verder ontwikkeld om te komen tot premietoekenning aan werkstukken als dissertaties, scripties e.d. die van bijzondere betekenis kunnen worden geacht voor het gemeentewezen. Op het einde van het verslagjaar was in grote lijnen een plan gereed dat zou kunnen worden voorgelegd aan de daarvoor in aanmerking komende instanties aan de Nederlandse universiteiten. Dit plan is in maart 1977 in het bestuur behandeld. Gehoopt wordt dat het nog in dat jaar zal kunnen worden gerealiseerd.

Archeologisch onderzoek in historische stadskernen

De Rijksdienst voor het oudheidkundig bodemonderzoek heeft een werkgroep geformeerd die zich zal bezighouden met het archeologisch onderzoek in Nederlandse historische stadskernen. De mogelijkheden voor een dergelijk onderzoek worden onder meer bepaald door de soms ingrijpende ruimtelijke veranderingen die in de binnensteden plaatsvinden of kunnen worden voorzien. Een goede informatie omtrent de aanwezigheid van resten die uit archeologisch oogpunt van belang zijn, is belangrijk bij de voorbereiding van plannen die op historische stadskernen betrekking hebben. Het bestuur heeft besloten bij te dragen in de kosten van bedoeld onderzoek, dat van betekenis zal zijn voor het behoud van de oude kernen.

Zilver in gemeentelijk bezit

De korte beschrijving en catalogisering van het zilver in gemeentelijk bezit wat betreft het gebied van de provincie Zeeland vergde nog veel onderzoek en was daardoor zeer tijdrovend. In concept is een en ander aan het einde van het verslagjaar gereedgekomen. Thans wordt overlegd in welke vorm tot publikatie zou kunnen worden overgegaan.

Ambtsketens van Nederlandse burgemeesters

In het verslagjaar heeft het bestuur zich opnieuw gebogen over een reeds lang bestaand plan een monografie te doen samenstellen betreffende ambtsketens van burgemeesters van Nederlandse gemeenten. Aan dat plan werd in een aantal daarvoor in aanmerking komende periodieken ruime bekendheid gegeven, o.a. met het doel informatie te verkrijgen over ketens en penningen in particulier bezit, die bij voorbeeld bij afscheid van een burgemeester of opheffing van een gemeente aan de aftredende ambtsdrager zijn geschonken.

In de loop van het jaar heeft het bestuur mevrouw drs. B. ter Molen-den Outer te Leiderdorp bereid gevonden het voor dit plan nodige onderzoek te verrichten en zich te belasten met de samenstelling van de monografie. Een opdracht daartoe is begin 1977 verstrekt.

Artotheken

Het bestuur heeft zich afgevraagd of het op zijn weg ligt initiatieven te ontplooiën ter bevordering van activiteiten van gemeenten op het terrein van artotheken. Voorshands wordt gemeend dat de omstandigheden op dat gebied nog zo in beweging zijn, dat het fonds thans in dit opzicht een afwachtende houding dient aan te nemen.

Behagen of onbehagen in de naoorlogse stedelijke woonwijk

In het verleden heeft de stichting enkele malen financiële medewerking verleend aan studies die tot onderwerp hadden het behagen of het onbehagen in de naoorlogse stedelijke woonwijk. Een oriënterend onderzoek in 1970 was aanleiding tot verdere studies. In juni 1976 kwam een eindrapport gereed van een onderzoek door de Stichting Interuniversitair Instituut voor Sociaal Wetenschappelijk Onderzoek (SISWO) te Amsterdam, begeleid door een commissie, samengesteld door het Nederlands Instituut voor Ruimtelijke Ordening en Volkshuisvesting. Dit rapport is van de hand van de heer drs. A. J. van der Burg en is door de SISWO uitgegeven onder de titel 'Planning van een woonwijk als politieke, administratieve en stedenbouwkundige opgave'.

Museum voor het gemeentewezen

Een omvangrijke, doch vrij ongeordende particuliere verzameling van allerlei voorwerpen die in de dagelijkse uitoefening van de gemeentelijke taak worden gebruikt werd onder de aandacht van het bestuur gebracht. Zonder te willen stellen dat die verzameling daartoe een eerste begin zou kunnen zijn, heeft kennisneming ervan wel doen realiseren dat ons land geen museum betreffende het gemeentewezen kent. Dit is onderwerp geweest van een gedachtenwisseling met enige musea-experts. Gemeend wordt dat een permanente verzameling en expositie op het gebied van het gemeentewezen bepaald een nuttige functie zou hebben. De stedelijke cultuur in de zuidelijke en noordelijke Nederlanden is in Europees kader een bijzonder verschijnsel. Voorts is te denken aan de ingrijpende veranderingen welke thans op het terrein van het lokale bestuur worden overwogen. Het bestuur beraadt zich nader op huisvestingsmogelijkheden en zal zich daarna verstaan met de Vereniging van Nederlandse Gemeenten over een mogelijk initiatief.

Uitgave betreffende gemeentevlaggen

In een artikel in het Tijdschrift voor Overheidsadministratie, onder de titel 'Gemeentevlaggen voltooiën de opmars', heeft het bestuur aanleiding gevonden tot een bespreking met de schrijver, de heer K. Sierksma te Muiderberg, voorzitter van de Stichting voor Heraldiek en Banistiek. Deze lanceerde de gedachte een boek over Nederlandse gemeentevlaggen te doen uitgeven; er zijn thans ongeveer 650 gemeenten die een eigen vlag voeren, doch op het gebied van gemeentelijke vlaggen en wapens is recentelijk niets van betekenis gepubliceerd. Het bestuur heeft zich haar standpunt voorbehouden totdat meer concrete gegevens omtrent een eventuele uitgave zijn verkregen en de mogelijkheid van samenwerking met anderen zal zijn overwogen. Bij de afsluiting van het verslagjaar was een en ander nog in onderzoek.

Projecten waaraan financiële steun werd toegezegd

In het verslagjaar werden de volgende projecten door het cultuurfonds gesteund:

- ten behoeve van de eindronde van de landelijke amateur-toneelmanifestatie 'Het Nationaal Landjuweel' werd een garantiesubsidie toegezegd voor het geval de subsidies van de daarin met een toneelvereniging vertegenwoordigde gemeenten niet het gehele exploitatie-tekort zouden dekken;
- de Vereeniging Haerlem werd een bijdrage verleend in de kosten van het wetenschappelijk registreren van gegevens betreffende de stedelijke geschiedenis van

Haarlem en omstreken, zulks in verband met een te houden jubileum-tentoonstelling gewijd aan de historische ontwikkeling in de breedste zin, in de twintigste eeuw;

- de Raad der Europese gemeenten verkreeg een subsidie in de kosten van publikatie van de nota 'Monument en Binnenstad', een discussienota betreffende een onderzoek naar het door een veertiental gemeenten gevoerde monumentenbeleid in de binnenstad;
- aan de gemeente Harlingen werd in beginsel steun toegezegd in de kosten van de plaatselijke geschiedschrijving onder het voorbehoud dat ook andere instanties bereid zouden zijn in die kosten bij te dragen en dat in de te verrichten studie aandacht zou worden gegeven aan de facetten van meer dan lokale betekenis, bijvoorbeeld verbonden aan de positie als hanzestad en admiraliteitsstad.

Andere thema's

Enkele verzoeken om financiële steun waren, in afwachting van nadere gegevens, bij het verstrijken van het verslagjaar nog niet afgehandeld. Ook in het jaar 1976 werd het bestuur geconfronteerd met tal van verzoeken om steunverlening ten behoeve van projecten, die op zich zelf niet van belang ontbloot zijn, doch die zo weinig binding hadden met de gemeentelijke culturele sfeer in algemene zin, dat het niet op de weg van de stichting kan liggen aan die

verzoeken gehoor te geven. Ook het bijdragen in de kosten van aankoop van een kunstwerkje of een plaatselijk folkloristisch evenement ligt bepaald buiten de doelstelling van de stichting.

Bij de beoordeling van verzoeken om bijdragen van de zijde van het Cultuurfonds dient het bestuur vaak het oordeel van deskundigen in te roepen alvorens een beslissing kan worden genomen. Het bestuur is zeer erkentelijk voor de medewerking welke het daarbij ontmoet.

Voorts wil het bestuur ook op deze plaats weer zijn dank uitspreken aan de Bank voor Nederlandsche Gemeenten, die het werk van de stichting ook in het afgelopen jaar krachtig heeft gesteund.

Fotopanelen van de tentoonstelling Stedenspiegel

De stichting stelt aan gemeenten gratis de in haar bezit zijnde fotopanelen ter beschikking van de tentoonstelling Stedenspiegel, welke werd gehouden bij het vijftigjarig bestaan van de Bank voor Nederlandsche Gemeenten. Deze fotopanelen geven een beeld van de ontwikkeling van de lokale gemeenschappen vanaf de Romeinse tijd tot heden. Aanvragen kunnen worden gericht tot het secretariaat van de stichting.

April 1977.

TOELICHTING OP 'VOORZIENING PROJECTEN'
(bedragen in guldens)

	uitgegeven in 1976				lasten voor 1976	voorzieningen per 1-1-1977
	voorzieningen per 1-1-1976 (= gereserveerd)	t.l.v. de reserve	waarvoor niet gereserveerd	nieuwe reserveringen		
Ontmoetingen leerlingen muziek scholen	50.000,—	50.000,—	15.896,19	20.000,—	35.896,19	20.000,—
Samenwerking Pro Civitate	10.000,—	148,—	—,—	—,—	—,—	9.852,—
Zilver in gemeentelijk bezit	25.000,—	1.474,50	—,—	6.474,50	6.474,50	30.000,—
Studie gemeentelijke uitgaven plaatselijke cultuur	20.000,—	—,—	2,10	—,—	2,10	20.000,—
Restauratie collegezaal Thorbecke	8.000,—	—,—	—,—	—,—	—,—	8.000,—
Uitgaven oude gemeenterekeningen Zutphen	5.000,—	—,—	—,—	—,—	—,—	5.000,—
Voorlichtingsbrochures	20.000,—	—,—	—,—	—,—	—,—	20.000,—
Premietoekenning werkstukken	5.000,—	—,—	—,—	—,—	—,—	5.000,—
Bijdrage uitgaven historische opstellen Hart	2.000,—	2.000,—	65,—	—,—	65,—	—,—
	145.000,—					
	toegezegd in 1976					
Bijdrage tentoonstelling c.a. historische vereniging 'Haerlem'	3.000,—	—,—	3.000,—	—,—	3.000,—	—,—
Bijdrage uitgave 'Monument en binnenstad'	3.500,—	—,—	4.940,—	—,—	4.940,—	—,—
Bijdrage kosten oudheidkundig bodemonderzoek	12.500,—	—,—	—,—	12.500,—	12.500,—	12.500,—
Eventuele toekomstige projecten:						
Ambtsketens	—,—	—,—	—,—	12.500,—	12.500,—	12.500,—
Romeinse thermen c.a. (Heerlen)	—,—	—,—	—,—	10.000,—	10.000,—	10.000,—
Tentoonstelling gemeentelijke grafiek	—,—	—,—	—,—	—,—	—,—	p.m.
Museum van op gemeenten betrekking hebbende voorwerpen	—,—	—,—	—,—	—,—	—,—	p.m.
Gemeentevlaggen	—,—	—,—	—,—	—,—	—,—	p.m.
Geschiedschrijving Harlingen	—,—	—,—	—,—	—,—	—,—	p.m.
		53.622,50	23.903,29	61.474,50	85.377,79	152.852,—

PUBLIKATIES

Bij het secretariaat zijn nog verkrijgbaar de navolgende publikaties:

Bewoonbaar of onbewoonbaar gratis

Samenvatting van een gedachtenwisseling omtrent de problematiek van de verstedelijking van ons land

Technieken in de beeldende kunst gratis

De uitgave beoogt een overzichtelijke karakteristiek te geven van de belangrijkste technieken en hun toepassingsmogelijkheden op het gebied van de hedendaagse beeldende kunst, in het bijzonder de monumentale kunst

Van stads- en plattelandsbestuur naar gemeentebestuur f 44,25

Mr. M. J. V. A. Kocken volgt in dit handboek de ontwikkeling van het stads- en plattelandsbestuur uit het midden van de achttiende eeuw tot aan het gemeentebestuur van de gemeentewet - 1851

Hoeveel het was... en hoe weinig, drieëndertig notities bij het gemeentelijk cultuurbeleid f 12,75

Mr. A. F. Kamp schetst ter gelegenheid van het tienjarig bestaan van de Stichting Gemeentelijk Cultuurfonds in zijn notities een beeld van de ontwikkeling van de culturele taak van de gemeente

De gemeentelijke uitgaven voor culturele doeleinden gratis

Het rapport tracht enig inzicht te verstrekken in de uitgaven welke de gemeenten ten behoeve van de plaatselijke cultuur doen

De volgende uitgaven werden door de Stichting Gemeentelijk Cultuurfonds financieel gesteund:

Het rijkskamergerecht en de Nederlanden
door dr. P. L. Nève
Uitgave Koninklijke Van Gorcum & Comp. n.v.

Het dagboek van de burgemeesterszoon Willem Jansz Verwer
Uitgegeven door de gemeente Haarlem.

Sociaal-democratische gemeentepolitiek in katholiek Nijmegen 1894-1927
door dr. P. F. Maas
Uitgave drukkerij gebr. Janssen b.v. te Nijmegen.

Klein geld — grof geld, munten van de Nederlandse steden
door dr. H. Enno van Gelder
Eigen uitgave.

Ho'land op zijn smalst (heruitgave)
door Victor de Stuers
Uitgave Unieboek b.v. Bussum.

Dorp in Drenthe
door Jo Boer
Uitgave Boompers drukkerijen b.v. te Meppel.

Geschrift en Getal
door dr. S. Hart
Uitgave van de Historische Vereniging Holland.

Planning van een woonwijk als politieke, administratieve en stedenbouwkundige opgave
Uitgave van de SISWO te Amsterdam.

Monument en Binnenstad
Uitgave van de Raad der Europese Gemeenten.

ZILVEREN VOORWERPEN, EIGENDOM VAN GEMEENTEN IN ZEELAND

door J. de Bree te Middelburg

De Stichting Gemeentelijk Cultuurfonds, opgericht door de Bank voor Nederlandsche Gemeenten, heeft een onderzoek ingesteld naar de aanwezigheid van zilveren voorwerpen, die eigendom zijn van Nederlandse gemeenten. Het vorige jaar is het door dat onderzoek verkregen materiaal, wat betreft de gemeenten in Zeeland, bewerkt. Het ligt in het voornemen dat de overige provincies volgen.

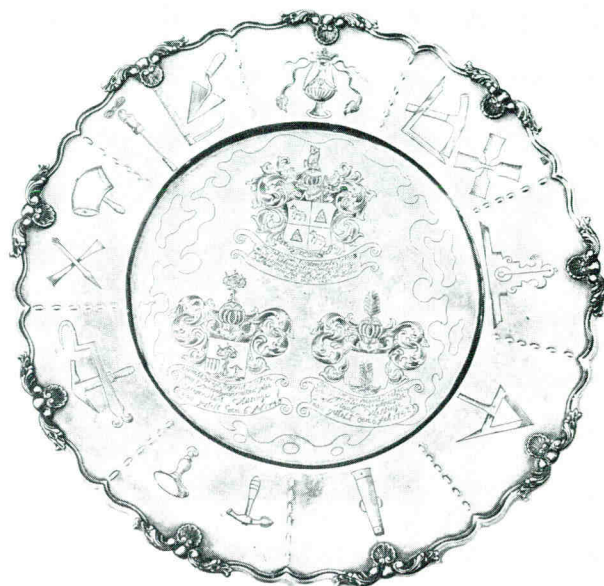
Het onderzoek bracht aan het licht dat de hoeveelheid voorwerpen die in Zeeland werd aangetroffen, in vergelijking met andere provincies niet buitengewoon groot is. Verrassend is wel, dat zich daaronder voorwerpen van grote historische waarde bevinden. Gebleken is ook dat het bezit per gemeente zeer verschillend in aantal is terwijl in plaatsen waar men dit niet zou verwachten soms belangrijke voorwerpen worden aangetroffen. In plaatsen met een gemeentelijk museum is het aantal voorwerpen groter en gevarieerder, omdat het zilver dat in gebruik is geweest bij particulieren hier veelvuldiger voorkomt.

Op één uitzondering na is iedere Zeeuwse gemeente in het bezit van één of meer zilveren voorwerpen. In de meeste gemeenten blijft dit echter beperkt tot de ambtsketen van de burgemeester. Gemeenten met een belangrijk historisch verleden beschikken soms over spectaculaire stukken.

Alvorens nader op de aard der voorwerpen in te gaan moge eerst wat dichter tot de oorsprong van het zilver in het bezit van de overheid worden doorgedrongen. Wanneer de magistraat voor het eerst zilver in gebruik heeft genomen is niet bekend, maar het staat wel vast dat zilveren zegelstempels tot de oudste voorwerpen behoren. Eveneens vroeg in de geschiedenis van de voornaamste steden bediende de overheid zich van zilveren bekers, kroezen en schalen. Deze steden onderhielden in de middeleeuwen reeds handelsbetrekkingen met de toen bekende wereld. Dit leverde grote inkomsten op en bijgevolg weelde en welvaart.

Na de oprichting van de Oost- en West-Indische compagnieën nam die welvaart niet weinig toe en het gebruik van zilver begon een steeds groter toepassing te vinden. Nu zijn het niet langer meer de kerken en de overheid die zich van dit metaal bedienen, maar gaan naast gilden en andere corporaties ook particulieren optreden als afnemers. Het bezit van de overheid ondergaat uitbreiding en kandelaars, zoutvaten en dergelijke gaan er deel van uitmaken.

Na zoveel eeuwen is het moeilijk na te gaan hoe groot de afname door de magistraat is geweest, maar dat diens aandeel belangrijk is geweest lijdt geen twijfel. De stadsrekeningen geven daarover enige informatie.

Schotel Metselaarsgilde Vlissingen. Gemeente Vlissingen.

In 1413 bezat Middelburg reeds kroezen en schalen, waarvan de rekeningen vermelden dat zij in dat jaar opnieuw werden gepolijst. In 1431 werden vier kroezen voor dagelijks gebruik aangeschaft en in 1511 werden in Antwerpen zestien nieuwe kroezen en zes dito schalen gekocht. Lange tijd gold de bepaling dat nieuwe schepenen bij het aanvaarden van hun ambt een zilveren kroes moesten schen-

Theekistje. Gemeente Middelburg.

Beker St. Jacobsgilde St. Maartensdijk. Gemeente Tholen.

ken of een maaltijd bekostigen. Uit dien hoofde werden in 1538 bij Klaas van der Burcht, zilversmid in Antwerpen, vijftien zilveren kroezen besteld, die door vijftien nieuwe leden van het stadsbestuur werden geschonken.

Kostbaar en talrijk waren in die tijd de geschenken van de overheid aan hooggeplaatste personen, of aan hen die zich voor de stad in meerdere of mindere mate verdienstelijk hadden gemaakt. De motieven waren niet altijd even duidelijk en niet zelden wordt als reden voor de schenking opgegeven 'omdat het beter gedaen was als gelaete'. Bij zijn huldiging, op 24 april 1420, werden Jan van Beijeren in Middelburg behalve kleding twee zilveren kannen aangeboden. Toen hij in november zijn bezoek herhaalde, nu in gezelschap van zijn vrouw, vereerde de stad hem met twee zilveren lampetten en zes zilveren kroezen. De stadsrekening van Arnemuiden van 1587/1588 vermeldt een

uitgaaf van £27.11.8, voor een vergulde zilveren schaal, die ten geschenke werd gegeven aan de gouverneur De Haultain, door de magistraat van Arnemuiden, die getuige was geweest bij de doop van zijn kind.

In 1607 schonk Middelburg een zilveren schaal aan de predikant Anthonie de Wale. In 1609 werd een zilveren beker met deksel geschonken aan Ritsaert Daniels, een voorman ('courtmaster') van een genootschap van Engelse kooplieden te Middelburg. De magistraat van Axel gaf in 1629 een zilveren schaal aan commandeur van Cruijningen bij de doop van diens zoon Maximiliaan. Deze opsomming zou nog met voorbeelden uit andere plaatsen dan de hierboven genoemde kunnen worden aangevuld.

Een volledig beeld van hetgeen de overheid aan zilveren voorwerpen voor eigen gebruik bezat valt niet uit de stadsrekeningen af te lezen. De vraag rijst waar het betreffende zilver is gebleven. Het antwoord daarop is niet moeilijk te geven. Een der voornaamste oorzaken van het niet meer aanwezig zijn van deze voorwerpen, zijn de vele oorlogen en troebelen die in Zeeland in alle hevigheid hebben gewoed. Daardoor kwam de overheid vaak in geldnood te verkeren en in dergelijke situaties werd meer dan eens naar het middel van opvraging van gouden en zilveren voorwerpen gegrepen. Ook het zilver van de overheid kwam bij die gelegenheden in de smeltkroes terecht. Voor de laatste maal gebeurde dit in 1795 en dit moet een van de zwaarste vorderingen geweest zijn die hier ooit heeft plaatsgevonden. Deze volgde immers op een tijdvak waarin zilveren voorwerpen op grote schaal in gebruik waren genomen. Bij de opvraging bestond de gelegenheid het zilver te 'lossen', door de waarde ervan in baar geld af te dragen, als gevolg waarvan niet al het zilver in 1795 in de smeltkroes terecht is gekomen.

Avondmaalsbekers Waalse gemeente, Gemeente Goes.

Tot mei 1940 bevond zich in de oudheidskamer in het stadhuis te Middelburg een grote hoeveelheid oude kunstvoorwerpen, die daar permanent tentoongesteld was. Daaronder kwam veel gildezilver voor zoals bekers, schalen, kannen, begrafenisschilden, bodebussen etc. die alle eigendom waren van gemeente Middelburg. Al deze voorwerpen gingen in het oorlogsgeweld verloren. Het bezit aan zilver van Middelburg is dan ook gering.

Een zeventiende-eeuwse beker werd aangekocht bij de herinrichting van het stadhuis, terwijl een aantal nieuwe voorwerpen werd verkregen door uitwisseling van geschenken tussen Folkstone en Middelburg. Door aankoop werden het vorige jaar twee achttiende-eeuwse draadwerk-kistjes verworven.

De gemeente Vlissingen, waar zich een stedelijk museum bevindt, is in het bezit van talrijke voorwerpen die betrekking hebben op folklore en historie. Daartoe behoren gildevoorwerpen, zoals verguldzilveren gildebekers en een schotel en voorwerpen die bij particulieren in gebruik zijn geweest. Sommige daarvan hebben betrekking op de streekdrachten zoals broekknopen, haken en tasbeugels. Ook de gemeente Goes beschikt over een museum. Dit herbergt talrijke gildeschilden, zegelstempels, Avondmaals-bekers en een paar zilveren sleutels van de stad, aangeboden aan Lodewijk Napoleon bij diens bezoek aan Goes.

In het museum te Zierikzee bevindt zich een keur van zilveren voorwerpen die in gebruik zijn geweest bij over-

Bodebussen Goes. Gemeente Goes.

Beker Maximiliaan van Bourgondië. Gemeente Veere.

heid, gilden en particulieren en bij de meekrapcultuur.¹⁾ Afzonderlijke vermelding verdient de zilveren thesaurierschaal die in 1580 door een Zierikzeese zilversmid werd gemaakt.

Arnhem is in het bezit van een zeventiende-eeuwse beker, die eertijds gebruikt werd bij het aftreden van leden van de magistraat en de benoeming van nieuwe leden. In Veere bevindt zich de gedreven, verguldzilveren beker met deksel van Maximiliaan, waarop een episode uit de Smalkaldische oorlog (1546—1547) is uitgebeeld. Deze

¹⁾ De meekrap-plant werd vroeger, vooral in Zeeland, verbouwd voor het winnen van kleurstof uit de wortelstokken.

56½ cm hoge beker werd door Maximiliaan van Bourgondië, de laatste heer van Veere, in 1551 aan de stad geschonken onder bepaling: 'sonder die tot eniger tijt te mogen verkopen versetten of belasten in geender maniere, in wat saken de stad souden mogen bekommert of belast wesen'.

De gemeente Terneuzen kwam in 1975 door schenking in het bezit van een antieke zilveren bokaal. Deze werd door koningin Victoria bij een oponthoud in Terneuzen geschonken aan de weduwe De Feijter, aan wier boerderij zij toen een bezoek bracht.

Doordat St. Maartensdijk als gevolg van samenvoeging bij Tholen kwam, is laatstgenoemde gemeente in het bezit gekomen van een fraaie beker uit 1595, die herinnert aan een pelgrimstocht, die door drie Zeeuwen werd gemaakt naar het bekende bedevaartsoord Santiago de Compostella in Spanje. Ook bezit Tholen enige bodebussen van fraaie uitvoering, waaronder enkele uit de zeventiende eeuw.

Een voorwerp dat zich in het bezit van iedere gemeente bevindt is de ambtsketen. Deze zijn in de tweede helft van de negentiende eeuw in gebruik genomen. Slechts enkele dateren van vóór 1850. Zij zijn meestal uniform van uitvoering en bestaan uit een ketting, waaraan een

ronde penning hangt. Deze draagt op de ene zijde het gegraveerde wapen van de betrokken gemeente en op de andere het rijkswapen. Deze kettingen zijn meestal eenvoudig van uitvoering al vertonen zij enige variatie. In vele gevallen is het een 'jasseron-ketting', dat wil zeggen samengesteld uit gelijkvormige ronde schakels. Een enkele maal wordt een ketting aangetroffen die samengesteld is uit platte gecontourneerde en opengewerkte plaatjes die door middel van ronde ogen met elkaar zijn verbonden. Door samenvoeging van gemeenten kwamen de nieuw gevormde gemeenten in het bezit van ambtsketens van de opgeheven gemeenten. In sommige gevallen echter werd de ambtsketen bij raadsbesluit aan de scheidende burgemeester aangeboden. Er is een geval bekend waarin de keten niet werd geschonken, maar in bruikleen gegeven onder verplichting van teruggave bij het overlijden van de betrokken burgemeester.

Vond bij de samenvoeging naamswijziging plaats dan werd een nieuwe penning aangeschaft met het wapen van de nieuwe gemeente.

Resumerende kan worden gesteld dat het onderzoek nuttig is geweest en dat dergelijke inventarisaties waardevol zijn. Het zou dan ook aanbeveling verdienen ook de andere provincies verder in dit onderzoek te betrekken.